

Н. М. ШВЕЦЬ,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ЮВЕЛІРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті аналізуються критерії добору кадрів для роботи в ювелірній галузі, умови праці на ювелірних підприємствах, характеризуються основні причини нещасних випадків та пропонуються правові засоби запобігання останнім. З метою попередження нещасних випадків та професійних захворювань на ювелірних підприємствах, мінімізації дії шкідливих виробничих факторів пропонується внесення змін до чинних нормативно-правових актів, які регламентують ювелірне виробництво, та розробка нових.

Ключові слова: ювелір, шкідливі умови праці, охорона праці, професійне захворювання, нещасний випадок.

Постановка проблеми. Ювелірна промисловість України – відносно молода. За 25 років виробничі потужності ювелірних підприємств України змінювалися під впливом світової фінансової кризи. У ювелірному сегменті працюють близько 7 500 суб'єктів господарювання, понад 99% – недержавної форми власності. Орієнтуючись на попит, ювелірна промисловість України розвивається, професія ювеліра знову стає престижною. Водночас поступового розвитку галузі спеціалізовані навчальні заклади не чекали з огляду на обмежену власну сировинну базу України та залежність від іноземної сировини.

Більше того, не кожен охочий відповідає вимогам, які висуває чинне законодавство до працівників ювелірного профілю, з урахуванням фізіологічних особливостей організму людини. До того ж умови праці на ювелірних підприємствах окремих робітників, які займаються виготовленням ювелірних прикрас, вважаються шкідливими, провокують професійні захворювання. І, врешті-решт, стан охорони праці, принаймні приватних ювелірних підприємств, викликає занепокоєння з огляду на нещасні випадки, які обговорюються як у закритому колі ювелірів, так і висвітлюються у ЗМІ.

Метою статті є комплексне дослідження правового регулювання праці кваліфікованих робітників ювелірного профілю і розробка рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства у сфері охорони праці останніх.

Аналіз останніх досліджень. Правова проблематика охорони праці порушувалася в наукових працях Л. П. Амелічевої, І. П. Бек, Г. С. Гончарової, П. О. Ізюти, С. Ю. Караченцева, О. В. Соловійова,

І. І. Шамшиної, О. М. Ярошенка та ін. Окремі аспекти функціонування українського і зарубіжного ринків дорогоцінних металів і каміння з економічної точки зору вивчали О. О. Авраменко, В. М. Вартанян, І. О. Дудла, О. М. Маліченко, М. Д. Мартенчук, Ю. М. Попівняк, К. М. Семенюк та ін. Разом з тим у науці трудового права відсутні сучасні дослідження, присвячені правовому регулюванню праці ювелірів. Водночас ця проблематика набула актуальності з огляду на груповий нещасний випадок, що стався у січні 2014 року в приміщенні одного з ювелірних підприємств міста Харкова.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правова база, якою регламентоване ювелірне виробництво, охоплюється нормами Законів України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» від 18.11.1997 р. №637/97-ВР, «Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей» від 06.06.1995 р. №217/95-ВР тощо. Ювелірні вироби є об'єктами авторського права за п. 11 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. №3792-ХІІ. Водночас наукова спільнота наголошує на тому, що законодавство в досліджуваній сфері має фрагментарний та безсистемний характер [1, с. 134].

Ювелір – майстер, котрий виготовляє вироби з дорогоцінного каменю, коштовних металів [2, с. 998]. Слово «ювелір» походить від латинського «jocellum» – коштовність. Ювелір виконує трудову

функцію, безпосередньо пов'язану з роботою з благородними металами, коштовним камінням, хімічними реактивами; працює у шкідливих і потенційно небезпечних умовах праці; ризикує спричинити шкоду своєму здоров'ю під час виконання трудової функції.

Зупинимося на критеріях добору кадрів для ювелірної промисловості. По-перше, усі, хто збираються працювати на ювелірному підприємстві з виготовлення та ремонту ювелірних виробів, проходять обов'язковий медичний огляд з метою з'ясування як фізіологічних, так і психологічних чинників, що характеризують ступінь придатності до роботи в ювелірному сегменті. Ювеліри у процесі роботи отримують навантаження на зір, їм доводиться працювати з реактивами, що у подальшому може провокувати професійні захворювання, тому працівники ювелірного профілю повинні мати гострий зір, тверду руку, особливу концентрацію уваги і розвинену чутливість пальців рук. З цього приводу у кваліфікаційних характеристиках ювелірів серед спеціальних вимог прописуються медичні обмеження.

По-друге, важливими рисами ювелірного майстра мають бути старанність, акуратність, всидливість, концентрація та стійкість уваги, терпіння, спостережливість, художній смак і володіння ремеслом, тому ці якості перевіряються у процесі випробувального терміну. Строк випробування при прийнятті на роботу робітників не може перевищувати одного місяця за ч. 2 ст. 27 Кодексу законів про працю України, затвердженого Законом Верховної Ради УРСР від 10.12.1971 р. № 322-VIII (далі – КЗпП).

По-третє, важливим є соціальний статус претендента в ювелірні майстри. Так, майбутній працівник повинен бути з бездоганною репутацією, не мати судимостей. Праця на ювелірних підприємствах відбувається бригадним методом, а тому питання довіри до людини виходить на перший план [3]. На заводах над створенням прикрас працює ціла команда ювелірів, і у кожному з них – своя роль, практикується розподіл праці.

Професію ювеліра слід популяризувати з огляду на наявність вакансій на ринку праці, попередньо подбавши про сприятливі умови праці. Кадрова тенденція останніх років для ювелірних підприємств – нестача персоналу робітничих спеціальностей, тому ювелірні заводи охоче беруть на роботу практикантів.

Класифікатор професій ДК 003:2010 серед широкого переліку робітників ювелірного виробництва передбачає такі професійні назви робіт, об'єднані кодом 7313: вибірник каменів, виробник філігранних основ, закріплювач алмазів та надтвердих матеріалів, коваль дорогоцінних металів, монтувальник виробів з дорогоцінних металів, обдирач алмазів, обпилювач черні, огранувальник алмазів у діаманти, підбирач

каменів, полірувальник технічних каменів, різальник алмазів, сортувальник діамантів, чорнильник ювелірних та художніх виробів, шліфувальник алмазів та надтвердих матеріалів, ювелір (ювелір-модельєр), ювелір-браслетник, ювелір-гравер, ювелір-закріпник, ювелір-ланцюжковик, ювелір-монтувальник, ювелір-філігранник тощо.

Більше того, кваліфікаційні характеристики професій «майстрів ювелірних справ» розпорочені по різним випускам Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників – випуск 38 «Виробництво синтетичних алмазів, надтвердих матеріалів і виробів із них та природних алмазів», 41 «Кольорова металургія», 50 «Виробництво годинників та технічних каменів, ремонт годинників». У той же час на безпосередньо ювелірів продовжує розповсюджуватися розділ «Ювелірно-філігранне виробництво» випуску 65 Єдиного тарифно-кваліфікаційного довідника робіт і професій працівників, затвердженого постановою Держкомпраці СРСР та ВЦРПС від 02.07.1985 р. № 215/14-68 (зі змінами).

Цікавість викликає питання, чи можуть на ювелірних підприємствах працювати неповнолітні особи. Роботи огранувальника вставок для ювелірних виробів, регенераторника дорогоцінних металів, ливарника, чорнильника ювелірних виробів не можуть виконувати неповнолітні з огляду на положення ст. 190 КЗпП; Перелік важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх, затвердженого наказом МОЗ України від 31.03.1994 р. № 46. Водночас ювеліром-модельєром 1 та 2 розрядів, ювеліром-закріпником 1 та 2 розрядів може працювати 16-річна особа після закінчення терміну навчання, ювеліром-модельєром 3 розряду, ювеліром-закріпником 3 розряду – 17-річна особа після закінчення терміну навчання.

Благородний метал і дорогоцінне каміння – грубий матеріал, і робота з ним вимагає фізичних зусиль. Крім вміння виконувати тонку роботу, ювелірам доводиться паяти, карбувати, кувати, полірувати. Ювелір, ювелір-модельєр, огранувальник вставок для ювелірних і художніх виробів повинен знати хімію (взаємодію кислот, лугів та солей з металами), фізику (гальваностегію, гальванопластику), будову та правила експлуатації гранувального одношпиндельного верстата тощо [4, с. 141–142]. Але серед ювелірних технік є такі, які вважаються жіночими: робота з емаллю, зі сканню. Крім того, таке ремесло вимагає терпіння, ґрунтовності, старанності, точності – тобто якостей, якими володіють переважно жінки. І все ж робота ювеліра вважається універсальною за ознакою статі. Опитування

роботодавців засвідчують, що професія ювеліра абсолютно однаково підходить як чоловікам, так і жінкам. Таким чином, позитивною тенденцією ювелірного виробництва визнається відсутність дискримінації у сфері праці за ознакою статі.

Перейдемо до аналізу деяких правових аспектів, пов'язаних з підготовчим етапом до роботи у ювелірній галузі, та розглянемо умови праці ювелірів.

Співбесіда з претендентом у ювеліри відбувається в рамках декількох структурних підрозділів ювелірного підприємства – відділ кадрів, служба безпеки та режиму. Особливо уважно опрацьовуються документи претендента, включаючи біографічні відомості про здобувача конкретної посади. Після всіх узгоджень, інструктажу з техніки безпеки співробітник може побачити своє робоче місце.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 169 КЗпП, ч. 1 ст. 17 Закону України «Про охорону праці» від 14.10.1992 р. № 2694-ХІІ роботодавець зобов'язаний за власний кошт організувати проведення попереднього (при прийнятті на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, а також щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року. Порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій затверджений наказом МОЗ України від 21.05.2007 р. № 246.

Роботодавець не має нехтувати заборонаю укладення трудового договору з громадянином, якому за медичним висновком запропонована робота протипоказана за станом здоров'я (ст. 24 КЗпП). У цьому сенсі було б доречним розробити Перелік протипоказань для роботи за професією ювеліра за аналогією до Переліку протипоказань для роботи за професіями, визначеними в Переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, затвердженого наказом МОЗ України від 23.07.2002 р. № 280.

Так, до Переліку протипоказань доцільно включити такі: судоми, втрата свідомості, некориговане зниження гостроти зору, порушення кольоророзрізнення, розлади слуху, алергії, вестибулярні розлади, порушення відчуття рівноваги, розлад координації рухів, тремтіння рук, хвороби шкіри, захворювання органів дихання.

Наявність такого переліку сприяла б попередженню індивідуальних трудових спорів, зумовлених відмовою у працевлаштуванні за медичними протипоказаннями, які мають місце на практиці (випадки відмови у працевлаштуванні ювеліром особі зі штуч-

ним кришталіком на одному оці, з хворобою Паркінсона тощо).

Згідно зі ст. 29 КЗпП до початку роботи роботодавець зобов'язаний проінформувати працівника під розписку як про наявність небезпечних і шкідливих виробничих факторів на робочому місці, так і про права на пільги за роботу в таких умовах. Перелік шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, при роботі з якими обов'язковий попередній (періодичні) медичний огляд працівників, закріплений у Додатку 4 до пункту 2.6 Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій. Наказом МОЗ України від 08.04.2014 р. № 248 затверджені Державні санітарні норми та правила «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу». Ця Гігієнічна класифікація праці базується на принципі диференціації оцінок умов праці залежно від фактично визначених рівнів впливу факторів виробничого середовища і трудового процесу та з урахуванням їх можливої шкідливої дії на здоров'я працівників.

Робота ювеліра не вважається важкою фізичною, але чимало відділів ювелірних підприємств належать до виробництв з підвищеною безпекою. Робота в умовах таких цехів є шкідливою для здоров'я, якщо не дотримуватися техніки безпеки, адже доводиться мати справу з гарячим металом, кислотою, шкідливими парами, мікрочастками, що потрапляють до легень під час шліфовки; механізмами, що невпинно обертаються тощо.

Ювелірна промисловість як самостійна галузь, зазвичай, не фігурує в офіційній статистичній звітності, тому конкретних даних про професійні захворювання, травматизм робітників галузі бракує. Необхідно докорінно змінити ситуацію.

Поява профзахворювань – результат незадовільних умов праці. Перелік професійних захворювань, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 08.11.2000 р. № 1662, передбачає серед захворювань, пов'язаних з фізичним перевантаженням та перенапруженням окремих органів і систем, прогресуючу короткозорість, зумовлену напруженням зору при розрізненні дрібних предметів з близької відстані при огранці і контролі якості дорогоцінного каміння. Також перелік закріплює такі профзахворювання шліфувальників: моно- і полінейропатію верхніх кінцівок, радикулопатію, хронічні міофібрози передпліччя і плечового поясу, пневмоконіози, коніотуберкульоз.

На наше переконання, чинний перелік профзахворювань застарілий, недосконалий, оскільки не

враховує такі профзахворювання, що зустрічаються у ювелірів: синдром зап'ястного каналу, вестибулярний синдром, нейросенсорна туговухість. Поділяємо точку зору С. Ю. Караченцева про необхідність розробки нового Переліку профзахворювань [5, с. 13].

Одним із аспектів організації охорони праці та промислової безпеки на підприємстві є атестація робочих місць. Роботодавець зобов'язаний проводити атестацію робочих місць за умовами праці, оскільки на ювелірному виробництві технологічний процес, використовуване обладнання, сировина та матеріали є потенційними джерелами шкідливих і небезпечних виробничих факторів, що можуть несприятливо впливати на стан здоров'я працюючих.

Керуючись нормами Списку № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників на роботах із шкідливими і важкими умовами праці, зайнятість у яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах (розділ XIV «Оброблення металу», підрозділ 7 «Покриття металу гарячим способом»), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.2003 р. № 36, спостерігаємо серед численного переліку й чорнильника ювелірних виробів, чорнильника срібла, що вкотре засвідчує шкідливість умов праці ювелірів і необхідність проведення атестації.

Виникає питання, чи доцільно проводити атестацію робочих місць для всіх працівників, оскільки на ювелірному виробництві частина персоналу працює в офісних приміщеннях, а інша – безпосередньо на виробництві, де й можлива наявність шкідливих умов праці. Відповідно до положень Порядку проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.1992 р. № 442, атестаційна комісія підприємства визначає перелік робочих місць, що підлягають атестації.

В Україні діє Список виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими і важкими умовами праці, зайнятість працівників на роботах в яких дає право на щорічну додаткову відпустку, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 р. № 1290. У цьому списку значиться розділ «Виробництво ювелірних виробів», підрозділ «Виробництво прикрас», де перераховано такі роботи: готувач емалевих порошоків, зайнятий дробленням та розтиранням емалі; гравірувальник, зайнятий виготовленням штампів; емальювальник, зайнятий емальюванням гарячим способом; заготівник черні; обпалювач; огранувальник вставок для ювелірних та художніх виробів, зайнятий грануванням сухим способом; формувальник деталей із скла, зайнятий формуван-

ням каменів; чорнильник ювелірних та художніх виробів; шліфувальник бурштину, зайнятий на роботах сухим способом; ювелір-монтажувальник. У підрозділі «Оброблення алмазів» – обдирач алмазів; огранувальник алмазів у діаманти; промивальник діамантів та алмазів; робітники, зайняті контролем діамантів; розколювач алмазів; розмітник алмазів; розпилювач алмазів; сортувальник алмазів; установник алмазів.

Для працівників певних категорій ювелірного підприємства передбачено надання спецхарчування у межах заходів з охорони праці. Право на отримання безкоштовного молока мають лише ті працівники, які працюють на роботах, передбачених переліком, встановленим Порядком безкоштовної видачі молока чи інших рівноцінних харчових продуктів робітникам і службовцям, зайнятим на роботах зі шкідливими умовами праці (затвердженою Постановою Держкомпраці СРСР і Президії ВЦРПС від 16.12.1987 р. № 731/П-13), на підставі чинного Переліку хімічних речовин, під час роботи з якими у профілактичних цілях рекомендується вживати молоко або інші рівноцінні харчові продукти (затверджений МОЗ СРСР від 04.11.87 р. № 4430-87) у разі перевищення гранично допустимих концентрацій цих речовин на робочому місці.

Завдання роботодавця – створити оптимальні, безпечні і комфортні умови праці на ювелірних підприємствах. З цією метою роботодавець на виконання положень ст. 163 КЗпП зобов'язаний видавати безоплатно спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші засоби індивідуального захисту (далі – ЗІЗ). Під час вирішення питання забезпечення працівників ЗІЗ необхідно керуватись Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими ЗІЗ (далі – Положення), затвердженим наказом Держгірпромнагляду від 24.03.2008 р. № 53.

У зв'язку з тим, що Типові галузеві норми безплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших ЗІЗ для працівників ювелірних заводів не розроблялись, ці підприємства для забезпечення своїх працівників ЗІЗ керуються Нормами безплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших ЗІЗ працівникам металургійної промисловості, затвердженими наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 27.08.2008 р. № 187. Так, наприклад, виробник препаратів дорогоцінних металів та люстрів має бути забезпечений халатом бавовняним, фартухом бавовняним, черевиками шкіряними, рукавицями трикотажними, окулярами захисними, респіратором пилогазозахисним.

Доцільно розробити Норми безоплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших ЗІЗ для працівників ювелірних підприємств, які працюють з благородними металами (золотом, платиною, сріблом), відокремивши їх від ЗІЗ, які видаються працівникам галузі кольорової металургії, які працюють з важкими та легкими металами.

Таким чином, ювелірне виробництво шкідливе, що зумовлює низку гарантій у сфері соціального захисту працівників, – право на щорічну додаткову відпустку, право на пенсію на пільгових умовах, спецхарчування, забезпечення ЗІЗ.

Продовжуючи характеризувати питання охорони праці на підприємствах ювелірної галузі, слід зазначити, що складнощі у цьому сегменті існують, але інформаційна закритість ювелірної галузі призводить до обговорення цих проблем суто в межах підприємств, тому керівники таких підприємств переходять від обговорення подібних проблем до їх усунення, на жаль, коли в країні трапляються резонансні нещасні випадки. Як правило, нещасні випадки провокує особиста безвідповідальність працівників, незадовільна організація охорони праці на робочих місцях.

Так, 8 січня 2014 року в м. Харкові в приміщенні приватного ювелірного підприємства виникла пожежа. Вогонь пошкодив четвертий та п'ятий поверхи будівлі площею 250 кв. м. На момент займання у приміщенні підприємства перебувало близько 200 осіб. Пожежі було присвоєно 4 рівень складності. Внаслідок нещасного випадку загинуло 8 осіб [6].

Згідно з п. 43 Порядку проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. № 1232, наказом Держгірпромнагляду було утворено експертну комісію для з'ясування причин нещасного випадку та запобігання подібним трагедіям. За фактом пожежі на території ювелірного підприємства було відкрито кримінальне провадження за ч. 2 ст. 270 КК України (порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, що спричинило загибель людей).

У перебігу судового розгляду цієї резонансної справи було з'ясовано, що нехтування співробітниками підприємства правилами пожежної безпеки, nereагування на приписи органів пожежного нагляду призвело до трагічних наслідків. Зокрема (вибірковий короткий виклад обставин справи здійснюється на підставі матеріалів справи № 640/9166/14-к, з якими можна ознайомитися на сайті Єдиного державного реєстру судових рішень [7]), керівник підприємства, створюючи загрозу для життя та здоров'я інших осіб у разі виникнення пожежі, в порушення ч. 1

ст. 20, ч. 3 ст. 51 Кодексу цивільного захисту України, затвердженого Законом України від 02.10.2012 р. № 5403-VI, та пп. 2.3 Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом МНС України від 19.10.2004 р. № 126 (наказ був чинним на момент настання нещасного випадку), допустив та не усунув порушення правил пожежної безпеки, які були виявлені в ході планової перевірки, а саме: не забезпечив обладнання приміщення системою автоматичної пожежної сигналізації та системою оповіщення про пожежу з виведенням сигналу спрацювання на пульт спостереження пожежної охорони, не забезпечив виконання евакуаційних виходів по сходовій клітці на прилеглу зовні до будинку територію безпосередньо або через вестибюль; не забезпечив оснащення дверей евакуаційних виходів у такий спосіб, щоб вони замикалися на внутрішні запори, які легко відмикаються; не забезпечив відповідно до норм персонал ЗІЗ органів дихання тощо.

Інший співробітник ювелірного підприємства у технічному приміщенні (для побутового приміщення не було розроблено інструкцію про заходи пожежної безпеки) під час виконання комплексу робіт зі змивання верхнього шару підтримуючого воску із поверхні моделі ювелірного виробу своїми діями спричинив займання легкозаймистої рідини. Працівник не повідомив про надзвичайну подію пожежну охорону, не вжив заходів щодо евакуації людей, безуспішно намагався самостійно загасити пожежу за допомогою вогнегасника, внаслідок чого пожежа швидко розповсюдилася на інші приміщення та відрізала шлях евакуації через коридор, що створило безпосередню небезпеку для життя та здоров'я осіб, які знаходилися у прилеглих приміщеннях ювелірного підприємства.

Унаслідок отруєння окисом вуглецю загинуло 6 осіб, двоє осіб загинуло в результаті падіння з висоти 4 поверху під час спроби врятуватись від пожежі. Розпорядженням КМУ від 15.01.2014 р. № 39-р у Харківській облдержадміністрації було виділено 800 тис. гривень для надання допомоги сім'ям осіб, які загинули внаслідок пожежі, що сталася 8 січня 2014 р. на ювелірному підприємстві.

Згадана надзвичайна ситуація привернула підвищену увагу чинного на той час Держгірпромнагляду до проблем у сфері безпеки праці ювелірної галузі. Після пожежі на Харківському ювелірному підприємстві у 2014 р. на Харківщині та Київщині активізувалися перевірки ювелірних заводів на предмет дотримання вимог законодавства з охорони праці. Перевірками було виявлено чимало порушень: на окремих підприємствах виконувалися роботи і експлуатувалося обладнання підвищеної небезпеки без

дозволу Держгірпромнагляду України; не створено службу охорони праці; робітники не забезпечені якісними ЗІЗ; не дотримано вимог безпеки при експлуатації електроінструментів; відсутні затверджені керівником підприємства посадові інструкції та інструкції з охорони праці; бракує журналу вступного інструктажу; неналежно утримуються виробничі та побутові приміщення; не затверджено список осіб, які мають проходити навчання та перевірку знань з охорони праці; відсутній заключний акт за результатами медичного огляду працівників певних категорій; незадовільний санітарний стан підприємства в цілому (захарашеність проходів, запиленість виробничих приміщень) тощо.

Перераховані порушення законодавства у сфері охорони праці знову доводять, що допоки на ювелірних підприємствах не будуть чітко виконуватися усі вимоги законодавства на шляху створення та збереження безпечних умов праці для ювелірів, до того часу ювелірна галузь продовжуватиме відчувати брак робочих рук.

Висновки. Той факт, що ювелірна галузь переживає не найкращі часи, у жодному разі не може негативно позначатися на безпеці виробництва. Фінансувати охорону праці ювелірних підприємств за залишковим принципом неприпустимо. Питанням покращення умов і охорони праці на ювелірних підприємствах приділяється недостатньо уваги.

Щоб молодь прагнула навчатися ювелірному ремеслу, а у подальшому працювати на ювелірних заводах та фабриках, слід популяризувати професію ювеліра з огляду на наявність вакансій на ринку праці. Необхідно довести умови праці на ювелірному виробництві до комфортних, мінімізувати дію шкід-

ливих виробничих факторів. Доцільно розробити стратегію підготовки кадрів для ювелірної промисловості. Слід стимулювати роботу профспілок галузі у напрямі захисту інтересів ювелірів у сфері охорони праці з урахуванням недосконалих, поверхневих положень колективних договорів у цій частині.

Керівникам ювелірних підприємств доцільно перевірити наявність на підприємстві та дотримання приписів таких локальних актів: Положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці, Положення про пожежно-технічну комісію, Положення про добровільну пожежну охорону, План евакуації людей при пожежі на кожному поверсі, План ліквідації можливих аварій (аварійних ситуацій), в якому розглядаються потенційні аварійні ситуації, дії посадових осіб і працівників підприємства із ліквідації аварії, дії обслуговуючого персоналу об'єктів з підвищеною небезпекою у надзвичайних обставинах.

Законодавство, яким регламентовано умови праці на ювелірних підприємствах, має прогалини. З метою вдосконалення законодавчої бази пропонуємо: 1) розробити Перелік протипоказань для роботи за професією ювеліра; 2) розширити Перелік професійних захворювань такими, на які хворіють працівники ювелірної галузі; 3) підготувати Норми безоплатної видачі спецодягу, спецвзуття та інших ЗІЗ для працівників ювелірних підприємств; 4) розробити спеціальну Програму покращення умов і охорони праці в ювелірній галузі, наповнивши її аналізом та оцінкою професійних ризиків під час роботи ювеліра, розробкою систем моніторингу умов праці на робочих місцях, оптимізацією плану заходів з охорони праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Семенюк К. М. Адміністративні методи державного регулювання ювелірної сфери в Україні / К. М. Семенюк // Економіка та держава. – 2014. – № 10. – С. 131–134.
2. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 00 слів / за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2006. – 1008 с.
3. Крупко А. Ювелірна робота з кадрами (кадрові питання роз'яснює виконавчий директор Асоціації ювелірів України та голова ради спостереження Київського ювелірного заводу Мажаровський Г. І.) [Електронний ресурс] / А. Крупко. – Режим доступу: http://pro-robotu.com.ua/articles.php?aID=933&action=view_article.
4. Про робітничі професії: Шахтар. Швачка. Швея. Штукатур. Ювелір / упоряд. Н. І. Бугай : матеріали Всеукр. огляду-конкурсу «Робітничі професії – 2009». – К. : ІТІЗО МОН України, 2010. – 142 с.
5. Караченцев С. Ю. Правове регулювання розслідування професійних захворювань : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / С. Ю. Караченцев ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого». – Х., 2014. – 18 с.
6. Найпотужніші пожежі в Харкові: жертви на ювелірному заводі, постраждали відвідувачі кафе та знищені машини на СТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/142109>.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/44478203>.

REFERENCES

1. Semeniuk K. M. (2014) Administratyvni metody derzhavnoho rehulivannia yuvelirnoi sfery v Ukraini [The administrative methods of state regulation jewelry sector in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, 10. 131-134 [in Ukrainian].
2. Dubichynskoho V. V. (Eds.) (2006) *Suchasnyi tumachnyi slovnyk ukrainskoi movy: 65 00 sliv. [Modern Dictionary of the Ukrainian language: 65 00 words]* Kharkiv: VD «ShKOLA» [in Ukrainian].
3. Krupko A. Yuvelirna robota z kadramy (kadrovi pytannia roziasniuie vykonavchy dyrektor Asotsiatsii yuveliriv Ukrainy ta holova rady sposterezhennia Kyivskoho yuvelirnogo zavodu Mazharovskyyi H. I.) [Jewelry with staff (personnel matters explains the executive director of Association of jewelers of Ukraine and chairman of the observation of Kiev jewelry factory Mazharovskyy G. I.)]. *pro-robotu.com.ua*. Retrieved from http://pro-robotu.com.ua/articles.php?aID=933&action=view_article [in Ukrainian].
4. Buhai N. I. (2010) *Pro robitnychi profesii: Shakhtar. Shvachka. Shveia. Shtukatur. Yuvelir. Materialy Vseukrainskoho ohliadu-konkursu «Robitnycha profesiia – 2009» [On trades: Shakhtar. Seamstress. Seamstress. Plasterer. Jeweler. Ukrainian materials of the competition «trades – 2009»]*. Kiev.: IITiZO MON Ukrainy [in Ukrainian].
5. Karachentsev S. Yu. (2014) *Pravove rehulivannia rozsliduvannia profesiinykh zakhvoriuvan [Rights investigation of occupational diseases]* Extended abstract candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
6. Naipotuzhnishi pozhezhi v Kharkovi: zherty na yuvelirnomu zavodi, postrazhdali vidviduvachi kafe ta znyshcheni mashyny na STO [The most powerful fire in Kharkov: the sacrifice of the jewelry factory affected by cafes and destroyed cars at service stations]. *tyzhden.ua*. Retrieved from <http://tyzhden.ua/News/142109>.
7. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen [Single State Register of Court Decisions]. *reyestr.court.gov.ua*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/44478203>.

Н. Н. ШВЕЦ

кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры трудового права
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ОТДЕЛЬНЫЕ ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ОХРАНЫ ТРУДА НА ЮВЕЛИРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

В статье анализируются критерии отбора кадров для работы в ювелирной отрасли, условия труда ювелиров, характеризуются причины несчастных случаев и предлагаются правовые средства для их предотвращения. С целью предупреждения несчастных случаев и профессиональных заболеваний на ювелирных предприятиях, минимизации воздействия вредных производственных факторов предлагаются соответствующие изменения в законодательство, регламентирующее ювелирное производство.

Ключевые слова: ювелир, вредные условия труда, охрана труда, профессиональное заболевание, несчастный случай.

N. M. SHVETS

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor of the Department of Labor Law
of Yaroslav Mudryi National Law University

SOME LEGAL ASPECTS OF LABOR PROTECTION AT JEWELRY ENTERPRISES

Problem setting. The article analyzes the criteria for recruitment to work in the jewelry industry, working conditions on the jewelry enterprises, characterized the main causes of accidents. The author proposes changes to legislation, which regulates the working conditions on the jewelry enterprises, to prevent accidents and professional diseases, to minimize effect of harmful production factors.

Analysis of resent researches. Legal issues of labor protection disrupted in scientific works L. P. Amelicheva, I. P. Beck, G. S. Goncharova, P. O. Izuyita, S. Y. Karachentsev, O. V. Soloviov, I. I. Shamshina, O. M. Yaroshenko etc.

Some aspects of functioning Ukrainian and foreign markets of precious metals and stones from the economic point of view studied O. O. Avramenko, V. M. Vartanian, I. O. Dudla, O. M. Malichenko, M. D. Martenchuk, Y. M. Popivnyak,

K. M. Semeniuk and others. However, the science of labor law has no current researches devoted to legal regulation labor of jewelers, while these issues acquire relevance.

Article's main body. HR trend in recent years for jewelry enterprises – shortage of staff of workers specialties. Jeweller performs labor function, associated with work with precious metals, precious stones, with chemical reagents; works in potentially hazardous conditions; takes the risk of damage of health while performing the labor function.

Jewelry production is harmful, that justify the need for guarantees in the sphere of social protection – the right to an annual additional vacation, the right to a pension on preferential terms, the special food, providing PPE.

The author considers it appropriate to develop a list of contraindications for work by jeweler profession to prevent individual labor disputes caused by the refusal to recruit according to medical contraindications, proposes contents of the list. Imperfect legislation confirms an old list of professional diseases that does not contain some professional diseases of jewelers.

The author of the article analyzes in a specific example the causes of accidents at the jewelry enterprises and proposes the legal means to prevent them.

Conclusions and prospects for the development. The legislation, that regulates working conditions at the jewelry enterprises, has gaps. In order to improve the legal framework propose: 1) develop a list of contraindications for work by jeweler profession; 2) to expand the list of professional diseases such diseases, from which get sick workers of the jeweler industry; 3) to develop standards of free issuance of clothing, footwear and other PPE for workers of the jewelry enterprises; 4) to develop a special program to improve conditions and labor protection in the jewelry industry, filling this program of the analyses and evaluation of professional risks when working jeweler, developing systems to monitor working conditions in the workplace.

Key words: jeweler, bad working conditions, labor protection, professional disease, accident.